

Sygn. akt I ACa 800/14

WYROK W IMIENIU RZECZYPOSPOLITEJ POLSKIEJ

Dnia 11 lutego 2015 r.

Sąd Apelacyjny w Szczecinie I Wydział Cywilny

w składzie następującym:

Przewodniczący:	SSA Agnieszka Sołtyka (spr.)
Sędziowie:	SSA Danuta Jezierska SSO del. Agnieszka Bednarek - Moraś
Protokolant:	st. sekr. sądowy Beata Waclawik

po rozpoznaniu w dniu 11 lutego 2015 r. na rozprawie w Szczecinie

sprawy z powództwa J. S. i A. S.

przeciwko (...) Bank Spółce Akcyjnej w W.

o ustalenie

na skutek apelacji powodów

od wyroku Sądu Okręgowego w Szczecinie

z dnia 15 lipca 2014 r., sygn. akt I C 255/12

I. oddala apelację,

II. zasądza od powodów solidarnie na rzecz pozwanej kwotę 5.400 zł (pięć tysięcy czterysta złotych) tytułem kosztów zastępstwa procesowego w postępowaniu apelacyjnym,

III. przyznaje od Skarbu Państwa-Sądu Okręgowego w Szczecinie na rzecz adwokata M. Ł. kwotę 5.400 zł (pięć tysięcy czterysta złotych) powiększoną o należny podatek VAT, tytułem kosztów nieopłaconej pomocy prawnej udzielonej powodom z urzędu w postępowaniu apelacyjnym.

SSO del. A. Bednarek - Moraś SSA A. Sołtyka SSA D. Jezierska

Sygn. akt I ACa 800/14

UZASADNIENIE

Pozwem z dnia 2 marca 2012 r. przeciwko pozwanemu (...) Bank Spółce Akcyjnej w W. powód J. S. wniósł o ustalenie, że wypowiedzenie kredytu udzielonego jemu oraz jego żonie A. S. na podstawie umowy kredytowej (...) z dnia 30 marca 2009 r., dokonane przez pozwaną Bank oświadczeniem z dnia 14 maja 2010 r., jest bezskuteczne wobec

powoda i jego żony A. S.. Powód uzasadniał, iż w trakcie zawierania umowy kredytowej został zapewniony, że w ramach ubezpieczenia spłaty kredytu jako trwała niezdolność do pracy będzie traktowane także ryzyko utraty przez kredytobiorcę zdolności kredytowej wynikające z utraty źródeł dochodów. Podniósł powód, że w kwietniu 2010 r. z uwagi na trudną sytuację rynkową powód zawiesił prowadzoną działalność gospodarczą i tym samym utracił źródło dochodu, pomimo tego pozwany w dniu 14 maja 2010 r. wypowiedział umowę kredytu, co skutkowało postawieniem kredytu w stan natychmiastowej wykonalności i skierowaniem sprawy do egzekucji. Zdaniem powoda, wypowiedzenie umowy kredytowej było bezpodstawne.

Pozwany (...) Bank Spółka Akcyjna w W. wniósł o oddalenie powództwa w całości i zasądzenie od powoda na swą rzecz kosztów procesu wraz z kosztami zastępstwa radcowskiego według norm przepisanych. Pozwany przyznał, że udzielił J. i A. S. kredyt hipoteczny, którą to umowę następnie wypowiedział, wystawił bankowy tytuł egzekucyjny, który został zaopatrzonej przez sąd w klauzulę wykonalności, a na tej podstawie w dniu 28 kwietnia 2011 r. wszczął postępowanie egzekucyjne przeciwko powodowi oraz A. S.. Pozwany zarzucił, że zgodnie z treścią art. 189 k.p.c. powód nie ma interesu prawnego w wytoczeniu powództwa o ustalenie bezskuteczności wypowiedzenia umowy kredytu nr (...) z dnia 30 marca 2009 r., w sytuacji, kiedy przysługuje mu także inna forma ochrony. Pozwany nadto podniósł, że powód nie został objęty dwoma ubezpieczeniami, a poza tym jego twierdzenie o objęciu umową ubezpieczenia ryzyka utraty przez kredytobiorców zdolności kredytowej wynikającej z utraty źródeł dochodów stoi w sprzeczności z treścią postanowień umowy kredytu hipotecznego nr (...) z dnia 30 marca 2009 r.

Postanowieniem wydanym na rozprawie w dniu 14 marca 2013 r. Sąd Okręgowy dopuścił A. S. do niniejszego procesu po stronie powodowej.

Wyrokiem z dnia 15 lipca 2014 r. Sąd Okręgowy w Szczecinie oddalił powództwo (pkt I), zasądził od powodów solidarnie na rzecz strony pozwanej 7.217 zł tytułem zwrotu kosztów zastępstwa procesowego strony pozwanej (pkt II) i przyznał pełnomocnikowi z urzędu dla powodów – adw. M. Ł. wynagrodzenie w wysokości 7.200 zł plus 23% podatku VAT od Skarbu Państwa - Sądu Okręgowego w Szczecinie tytułem zwrotu kosztów nieopłaconej pomocy prawnej udzielonej powodom z urzędu (pkt III).

Rozstrzygnięcie tej treści Sąd pierwszej instancji wydał po dokonaniu ustaleń faktycznych z których wynika, że w dniu 30 marca 2009 r. powodowie J. S. i A. S. jako kredytobiorcy zawarli z pozwanym (...) Bankiem S.A. w K. umowę kredytu hipotecznego nr (...). Na mocy tej umowy pozwany Bank udzielił powodom kredytu w kwocie 269.322,33 zł, spłata kredytu miała nastąpić w 360 miesięcznych ratach kapitałowo- odsetkowych. Zabezpieczeniem tej umowy było m.in. ubezpieczenie spłaty kredytu na wypadek śmierci lub trwałej niezdolności do pracy w TU (...) S.A. przez okres pierwszych dwóch lat kredytowania (§ 3 umowy kredytowej). W § 4 umowy kredytowej kredytobiorcy wyrazili zgodę na uczestnictwo w programie „(...)” w ramach ubezpieczeń: a) ubezpieczenia spłaty kredytu na wypadek śmierci lub trwałej niezdolności do pracy, wysokość składki za pierwsze dwa lata ubezpieczenia wynosiła 10.772,89 zł. Zgodnie z § 19 ust.2-6 umowy uczestnictwo w Programie „(...)” było dobrowolne. W kolejnych latach opłata za uczestnictwo w programie miała wynosić: a) ubezpieczenie spłaty kredytu na wypadek śmierci lub trwałej niezdolności do pracy wysokość składki za każde 12 miesięcy w kolejnych latach trwania ubezpieczenia 1 % kwoty kredytu pozostałej do spłaty w ostatnim dniu miesiąca poprzedzającym odnowienie ubezpieczenia. Zgodnie z § 22 ust. 1-4 umowy w razie stwierdzenia przez Bank, że warunki udzielenia kredytu nie zostały dotrzymane, lub w razie zagrożenia terminowej spłaty kredytu z powodu złego stanu majątkowego kredytobiorców, a w szczególności w przypadku niespłacenia dwóch rat odsetkowych lub odsetkowo- kapitałowych lub skierowania egzekucji do nieruchomości stanowiącej zabezpieczenia spłaty kredytu, Bank może: a) wypowiedzieć umowę kredytu w całości lub w części. Okres wypowiedzenia wynosi 30 dni, a w razie zagrożenia upadłością kredytobiorców - 7 dni. Po upływie okresu wypowiedzenia umowy kredytu kredytobiorcy są zobowiązani do niezwłocznego zwrotu wykorzystanego kredytu wraz z odsetkami należnymi Bankowi za okres korzystania z kredytu. Powodowie J. S. i A. S. w dniu 10 marca 2009 r. podpisali deklarację ubezpieczenia na życie kredytobiorców TU (...) S.A. W ust. 5 tych deklaracji potwierdzili odbiór wyciągu z warunków Umowy Ubezpieczenia. Zgodnie z warunkami umowy grupowego ubezpieczenia na życie kredytobiorców, stanowiącymi załącznik do umowy kredytowej, zdarzeniem ubezpieczeniowym jest zajście w okresie odpowiedzialności Towarzystwa niezdolności do zarabkowania lub zgonu Ubezpieczonego. Niezdolność do

zarobkowania to z kolei stan zdrowia Ubezpieczonego będący wynikiem choroby lub nieszczęśliwego wypadku, które zaistniały w okresie ubezpieczenia, powodujący wydanie orzeczenia. Pod pojęciem orzeczenia rozumie się natomiast prawomocne orzeczenie właściwego lekarza orzecznika lub lekarza rzeczoznawcy, właściwej komisji lekarskiej lub prawomocny wyrok sądu, wydane na podstawie właściwych przepisów prawa polskiego o emeryturach i rentach, stwierdzające niezdolność do pracy i samodzielnej egzystencji na okres powyżej 2 lat.

Sąd nadto ustalił, że początkowo powodowie spłacali w terminie raty kredytu wynikające z zawartej umowy kredytowej. Następnie, wobec sytuacji na rynku i fiaska prowadzonej przez powodów działalności gospodarczej popadli oni w trudności finansowe i zaprzestali regulowania rat. Powodowie zawiadomili o swojej trudnej sytuacji finansowej pozwaną Bank, twierdząc, że zaktualizowały się przesłanki wynikające z ochrony ubezpieczeniowej, jaką zostali objęci, gdyż powodowie pozostawali w przekonaniu, że zawarta przez nich umowa ubezpieczenia kredytu obejmuje również ubezpieczenie na wypadek utraty stałego źródła dochodów. Wobec tego, że powodowie nie wywiązali się z postanowień umowy kredytowej z dnia 30 marca 2009 r. i nie spłacali w terminie zaciągniętego zobowiązania kredytowego, pismem z dnia 14 maja 2014 r. pozwany (...) Bank S.A. wypowiedział J. S. i A. S. umowę kredytu hipotecznego nr (...) w całości. Następnie, w dniu 27 września 2010 r. pozwany (...) Bank S.A. w W. wystawił bankowy tytuł egzekucyjny nr (...) stwierdzający zadłużenie dłużników solidarnych A. S. i J. S. z tytułu zaciągniętego kredytu umową nr (...) z dnia 30 marca 2009 r. Postanowieniem z dnia 18 października 2010 r. (sygn. akt I Co 5818/10) Sąd Rejonowy w Stargardzie Szczecińskim nadał klauzulę wykonalności ww. bankowemu tytułowi egzekucyjnemu. Kolejno, pozwany (...) Bank S.A. wnioskiem z dnia 28 kwietnia 2011 r. zwrócił się do Komornika Sądowego przy Sądzie Rejonowym w Stargardzie Szczecińskim M. O. o wszczęcie postępowania egzekucyjnego na podstawie ww. tytułu wykonawczego, które komornik wszczął w dniu 5 maja 2011 r. Aktualnie w dalszym ciągu komornik prowadzi przeciwko powodom postępowanie egzekucyjne.

Ustalwszy powyższe Sąd pierwszej instancji uznał, że powództwo nie zasługuje na uwzględnienie.

Sąd ten stwierdził, że wbrew twierdzeniom podnoszonym przez stronę pozwaną po stronie powodowej istnieje interes prawy w żądaniu ustalenia, zgłoszonym na podstawie art. 189 k.p.c. Sąd argumentował, iż powodom w chwili obecnej nie przysługują bowiem żadne inne środki prawne dla ochrony ich praw, tj. w szczególności innego rodzaju powództwo, w drodze którego powodowie mogliby bronić swoich interesów. Sąd przy tym zauważał, iż przeciwko powodom toczy się zaawansowane postępowanie egzekucyjne, co wynika z informacji komornika sądowego z 10 stycznia 2013 r. (k.106-106 v akt niniejszej sprawy). Nadto Sąd przywołał, iż rozpoznając w przedmiotowej sprawie zażalenie na udzielenie powodom zabezpieczenia ich roszczenia, Sąd Apelacyjny w Szczecinie uzasadniał postanowienie oddalające zażalenie pozwanego (w orzeczeniu z dnia 13 sierpnia 2013 r., sygn. akt I ACz 983/13) wskazując, że w sytuacji, w jakiej powodowie się znajdują, przysługuje im roszczenie o ustalenie.

Tym niemniej Sąd uznał, iż powództwo jest merytorycznie nieuzasadnione. Zdaniem Sądu powództwo nie mogło zostać uwzględnione przede wszystkim z uwagi na brak dowodów wskazujących na to, że powodowie rzeczywiście zawarli z pozwanym bankiem umowę ubezpieczenia zawierającą większy zakres ryzyka ubezpieczeniowego, niż wynikający z pisemnej umowy kredytu hipotecznego oraz warunków umowy ubezpieczenia. Powodowie w toku procesu wywodzili, że pracownik działający w imieniu pozwanego banku zapewnił ich, że ochrona ubezpieczeniowa obejmuje także utratę źródła zarobkowania. Jednakże, zdaniem Sądu, w toku niniejszego postępowania nie zostało to przez powodów udowodnione, a to na nich - zgodnie z ogólną regułą dotyczącą rozkładu ciężaru dowodu w procesie - spoczywał ciężar wykazania tej okoliczności. Nadto, Sąd stwierdził, że z treści umowy kredytu wynika, iż ubezpieczenie spłaty kredytu było zawierane na wypadek śmierci lub trwałej niezdolności do pracy. Zgodnie natomiast z warunkami umowy grupowego ubezpieczenia na życie kredytobiorców, stanowiącymi załącznik do umowy kredytowej, zdarzeniem ubezpieczeniowym jest zajście w okresie odpowiedzialności Towarzystwa niezdolności do zarobkowania lub zgonu Ubezpieczonego. Niezdolność do zarobkowania to z kolei stan zdrowia Ubezpieczonego będący wynikiem choroby lub nieszczęśliwego wypadku, które zaistniały w okresie ubezpieczenia, powodujący wydanie orzeczenia. Sąd uznał, że zarówno z treści umowy kredytu hipotecznego nr (...), jak i deklaracji zgody na objęcie ochroną ubezpieczeniową przez TU (...) S.A. oraz załącznika nr 2 i załącznika nr 8 zmienionego aneksem nr (...) z dnia 25 stycznia 2007 r., nie wynika, aby ochrona ubezpieczeniowa dotyczyła sytuacji utraty przez

Ubezpieczonego źródła dochodu. Z tych dokumentów wynika bowiem w sposób jednoznaczny, że przedmiotem ubezpieczenia jest wyłącznie zdrowie i życie ubezpieczonego. W ocenie Sądu, ani z zapisów zawartej przez powodów umowy kredytu hipotecznego ani też z warunków umowy grupowego ubezpieczenia na życie kredytobiorców nie sposób więc wyinterpretować, jak to czynią powodowie, że zostali oni objęci umową ubezpieczenia ryzyka utraty zdolności kredytowej wynikającej z utraty źródeł dochodów.

Sąd wyjaśnił, że choć pozwany posłużył się w umowie kredytowej zapisem „trwała niezdolność do pracy”, zaś w warunkach ubezpieczenia zawarł definicję „niezdolność do zarobkowania”, to nic nie wskazuje na to, aby pozwany miał na myśli różne pojęcia. Także okoliczność, że w warunkach ubezpieczenia została zdefiniowana „niezdolność do zarobkowania”, a nie została zdefiniowana „trwała niezdolność do pracy”, nie przesądza o tym, iż mamy do czynienia z odmiennymi pojęciami, wskazującymi na różny zakres ochrony ubezpieczeniowej. Zdaniem Sądu trudno bowiem uznać, iżby zawarte w umowie kredytu sformułowanie „trwała niezdolność do pracy” obejmowało swoim zakresem także utratę pracy, utratę dochodów, gdyż byłaby to niczym nie uzasadniona nadinterpretacja. Samo pojęcie „niezdolność do pracy” wskazuje więc na stan choroby i niemożność świadczenia pracy właśnie z tego powodu. Z żadnego przepisu ani umowy kredytowej ani warunków ubezpieczenia zatem nie wynika, aby zamiarem stron postępowania było objęcie ochroną ubezpieczeniową także ryzyka utraty źródeł zarobkowania.

Sąd konkludował, że w przedmiotowej sprawie nie zaistniały przesłanki do objęcia powodów ochroną ubezpieczeniową, gdyż takie zdarzenie, od którego się ubezpieczyli, nie zaszło. Tym samym, w ocenie Sądu, pozwany zasadnie umowę kredytu hipotecznego wypowiedział. Sąd zaznaczył, iż powodowie nie zaoferowali w tym procesie żadnych dowodów mogących wskazywać na to, że zakres ubezpieczenia był szerszy niż to wynika z umowy kredytowej, czy też z warunków ubezpieczenia, tj. że ochrona ta działa również w sytuacji utraty źródła dochodów i ubezpieczyciel winien przyjąć odpowiedzialność za spłatę kredytu w sytuacji, gdy powodowie utracili źródło dochodów, a w tym wypadku bank nie powinien wypowiedzieć umowy kredytowej z dnia 30 marca 2009 r.

O kosztach procesu Sąd orzekł na podstawie art. 98 § 1 i art. 99 k.p.c. oraz przepisów rozporządzenia Ministra Sprawiedliwości z dnia 28.09.2002 r. w sprawie opłat za czynności adwokackie oraz ponoszenia przez Skarb Państwa kosztów nieopłaconej pomocy prawnej udzielonej z urzędu (Dz.U.02.163.1348 ze zm.).

Apelację od powyższego wyroku w zakresie punktów I i II wywiedli powodowie, wnosząc o jego zmianę poprzez uwzględnienie powództwa przy jednoczesnym obciążeniu pozwanego Banku kosztami dotychczasowego postępowania, oraz zasądzenie od pozwanego na rzecz powodów kosztów postępowania apelacyjnego, w tym na rzecz pełnomocnika kosztów nieopłaconej pomocy prawnej udzielonej z urzędu według norm przepisanych, ewentualnie o uchylenie wyroku w zaskarżonej części i przekazanie w tym zakresie sprawy do ponownego rozpoznania Sądowi I instancji. Zaskarżonemu orzeczeniu zarzucili:

I. naruszenie prawa procesowego mające istotny wpływ na wynik sprawy, w szczególności przepisów:

a) art. 232 k.p.c. i art. 6 k.c. poprzez dowolne uznanie, że strona powodowa nie wykazała skutecznie treści oświadczeń przedstawiciela pozwanego banku w przedmiocie objęcia ochroną ubezpieczeniową trwałej niezdolności do pracy wynikające z utraty źródeł dochodu przez pozwanych - jako kredytobiorców;

b) art. 233 § 1 i 2 k.p.c. wynikające z:

- wadliwej oceny materiału dowodowego sprawy oraz z braku koniecznej wszechstronności przy jego rozważaniu, w szczególności w aspekcie dotyczącym właściwej interpretacji, a przede wszystkim koniecznego rozgraniczenia zakresów pojęciowych dwóch różnych pojęć stosowanych w umowie kredytowej („trwała niezdolność do pracy”) i w ogólnych warunkach grupowego ubezpieczenia na życie kredytobiorców („niezdolność do zarobkowania ”) oraz

- nieuwzględnienia wśród formalnych podstaw orzeczenia faktu odmowy przedstawienia przez stronę pozwaną dowodu w postaci dokumentów „Programu (...)”;

II. błąd w ustaleniach faktycznych przyjętych za podstawę orzeczenia, polegający na:

a) bezpodstawnym przyjęciu, iż różne pojęcia stosowane przez kredytodawcę w umowie i ogólnych warunkach ubezpieczenia mają identyczny zakres stosowania;

b) niewyjaśnieniu zakresu rzeczywistej ochrony uzyskanej przez powodów w efekcie przystąpienia przez nich do programu (...) i utożsamieniu -jedynie w oparciu o twierdzenia pozwanego Banku - ochrony z zawartej przez powodów z TU (...) SA. umowy grupowego ubezpieczenia na życie z ochroną m.in. trwałej niezdolności do pracy mającej swoje źródło w programie (...), w konsekwencji czego Sąd I Instancji nie rozpoznał istoty sprawy.

W uzasadnieniu apelacji wskazywano, iż program (...) nie może być utożsamiany wyłącznie z umową ubezpieczeniową zawartą w TU (...) SA. Ustalenie treści przywoływanego wyżej programu jawi się więc jako konieczne, gdy zważy się na rozbieżność pojęć używanych w umowie kredytowej i w warunkach grupowego ubezpieczenia na życie kredytobiorców, do której to rozbieżności odwołują się powodowie od początku sporu z pozwanym. Akcentowano, iż w treści umowy kredytowej nie została sformułowana definicja legalna pojęcia „trwała niezdolność do pracy”. Stanowiące podstawę roszczenia powodów twierdzenie o zapewnieniach przedstawiciela banku, że zakresem ubezpieczenia objęte są również sytuacje wynikające z utraty źródeł dochodów, jako stan „trwałej niezdolności do pracy”, do którego odwołuje się umowa kredytowa, należy więc w ocenie powodów uznać za wystarczająco dowiedzione. Zdaniem apelujących wnioski taki jest tym bardziej uprawniony, gdy zważy się, że strona pozwana nie przedstawiła Sądowi - mimo zobowiązania ze strony Sądu - żadnego dowodu dla wykazania rzeczywistej treści Programu (...), do którego wszak odwołuje się umowa kredytowa zawarta przez strony w części dotyczącej ochrony ubezpieczeniowej kredytu, a którego do programu nigdy nie przedstawiono powodom.

W odpowiedzi na apelację pozwany wniósł o jej oddalenie w całości oraz zasądzenie solidarnie od powodów na swą rzecz kosztów procesu w postępowaniu odwoławczym.

Sąd Apelacyjny zważył, co następuje:

Apelacja powodów okazała się bezzasadna.

Sąd Apelacyjny na wstępie pragnie zaznaczyć, że Sąd Okręgowy w sposób prawidłowy ustalił w sprawie stan faktyczny na podstawie materiału dowodowego przedstawionego przez strony, zgodnie z zasadą kontradiktoryjności. Ustalenia te Sąd odwoławczy w pełni akceptuje i czyni integralną częścią uzasadnienia swojego rozstrzygnięcia, stąd nie ma potrzeby ich powtarzania. Sąd Apelacyjny akceptuje nadto ocenę prawną Sądu Okręgowego w sferze wniosku o niezasadności powództwa wywiedzionego przez stronę powodową, choć nie podziela już w pełni argumentacji Sądu pierwszej instancji wspierającej taką konkluzję. W tym stanie rzeczy zaskarżony wyrok musiał się jednak ostać jako odpowiadający prawu i prawidłowości takiego rozstrzygnięcia nie były w stanie zwalczyć zarzuty apelacji, które siłą rzeczy musiały się okazać nieskuteczne, a niezależnie od tego – były one nadto bezzasadne.

Na wstępie wypada przypomnieć, iż powodowie J. S. i A. S. w procesie wytoczonym przeciwko (...) Bank Spółce Akcyjnej w W. domagali się ustalenia, że dokonane przez pozwany Bank wypowiedzenie umowy kredytu hipotecznego nr (...) z dnia 30 marca 2009 r. jest wobec nich bezskuteczne, ponieważ było bezpodstawne z uwagi na objęcie ich ochroną ubezpieczeniową w ramach zawartej przez nich umowy ubezpieczenia będącej zabezpieczeniem spłaty tego kredytu.

Sąd Apelacyjny, biorąc pod uwagę taką treść żądania procesowego powodów, doszedł do przekonania, iż tak sformułowane powództwo oparte na treści art. 189 k.p.c. nie zasługiwało na uwzględnienie z dwóch, niezależnych od siebie przyczyn.

W pierwszej kolejności Sąd odwoławczy – w odróżnieniu od oceny dokonanej przez Sąd pierwszej instancji – uznał, iż powodowie nie mają wymaganego tym przepisem interesu prawnego w dokonaniu żądanego ustalenia, albowiem mogą oni dochodzić ochrony prawnej na drodze dalej idącego powództwa. To zaś musiało samoistnie

skutkować oddaleniem powództwa, bez potrzeby badania jego meritum, a w rezultacie przesądzało wynik niniejszego postępowania apelacyjnego, niezależnie od zarzutów podniesionych przez stronę powodową w środku odwoławczym.

Sąd odwoławczy nie kwestionuje przy tym, iż w niniejszej sprawie w ramach wcześniejszego rozpoznawania wniosku powodów o udzielenie zabezpieczenia ich roszczenia, który został uwzględniony przez Sąd Okręgowy, także tutejszy Sąd Apelacyjny miał sposobność zająć w tym zakresie stanowisko, a który to postanowieniem z dnia 13 sierpnia 2013 r. (I ACz 983/13) oddalił zażalenie pozwanego, tym samym uznając roszczenie powodów za uprawdopodobnione.

Należy jednak w tym miejscu położyć szczególny nacisk właśnie na odmienność charakteru i przesłanek orzekania przez sąd na potrzeby postępowania zabezpieczającego, w porównaniu z orzekaniem w ramach merytorycznego postępowania rozpoznawczego. Na taką specyfikę tego postępowania incydentalnego zwracał zresztą uwagę już Sąd Apelacyjny w rzeszonym postanowieniu z dnia 13 sierpnia 2013 r., podkreślając, iż udzielenie zabezpieczenia wcale jeszcze nie przesądza sprawy merytorycznie, a postępowanie to ma na celu udzielenie natychmiastowej ochrony interesów powodów jedynie w oparciu o wystarczającą ku temu przesłankę „uprawdopodobnienia” roszczenia na gruncie art. 730¹ § 1 k.p.c. Trzeba tu zatem rozróżnić powinność udowodnienia roszczenia w ramach postępowania rozpoznawczego od powinności jedynie uprawdopodobnienia roszczenia przez wnioskodawcę w przypadku postępowania zabezpieczającego. Uprawdopodobnienie stanowi jedynie surogat dowodu zwolniony od ścisłych formalności dowodowych, co znajduje swój normatywny wyraz w treści art. 243 k.p.c. Uprawdopodobnienie nie daje więc pewności co do prawdziwości twierdzeń o istnieniu konkretnego roszczenia, lecz pozwala jedynie przyjąć, iż jest ono prawdopodobne. W postępowaniu zabezpieczającym strona nie musi przeto udowodnić istnienia roszczenia, a sąd na tym etapie nie rozstrzyga sprawy merytorycznie (zob. postanowienie Sądu Apelacyjnego w Lublinie z dnia 30 maja 2011 r., I ACz 462/11, LEX nr 837767). Uwiarygodnienie roszczenia nie wymaga przedstawienia na tym etapie postępowania niepodważalnych dowodów na okoliczność, że roszczenie jest usprawiedliwione. Należy więc przyjąć, że roszczenie jest uprawdopodobnione, jeżeli istnieje wiarygodna szansa na jego istnienie. Niewątpliwie jednak ów wniosek może się nie ostać w świetle głębszej analizy stanu faktycznego i prawnego, co jednak nie ma wpływu na ocenę zasadności udzielenia zabezpieczenia. Istota postępowania zabezpieczającego wyraża się bowiem w tym, że sąd dokonuje jedynie pobieżnej analizy dostarczonego przez wnioskodawcę materiału dowodowego. Możliwość dojścia, w wyniku pełnego postępowania, do wniosku o niezasadności roszczenia, jest więc oczywistym założeniem tej instytucji (zob. postanowienie Sądu Apelacyjnego w Katowicach z dnia 20 września 2012 r., I ACz 850/12, LEX nr 1217686; postanowienie Sądu Apelacyjnego we Wrocławiu z dnia 28 lutego 2012 r., I ACz 373/12, LEX nr 1118520).

Innymi słowy, okoliczność uwzględnienia wniosku powodów o udzielenie zabezpieczenia w żadnym razie nie zwalniała Sądu pierwszej instancji wydającego wyrok w niniejszej sprawie od ponownego, dogłębnego i pełnego zbadania ziszczenia się w ustalonych okolicznościach faktycznych pierwszorzędnej, merytorycznej przesłanki zasadności tego powództwa o ustalenie w postaci interesu prawnego na gruncie przepisu art. 189 k.p.c. Tymczasem wydaje się, iż w realiach tej sprawy Sąd Okręgowy niesłusznie nadmierną wagę przypisał w tej mierze jedynie stanowisku sądów obu instancji wyrażonemu dla potrzeb postępowania zabezpieczającego, całkowicie zapominając, że uprawdopodobnienie roszczenia nie jest tożsame z jego udowodnieniem, a ocena właśnie stanu udowodnienia roszczenia należała do sądu w postępowaniu rozpoznawczym. Natomiast Sąd odwoławczy, dokonując takiej oceny już po pełnym przeprowadzeniu postępowania dowodowego, doszedł do jednoznacznego wniosku o braku udowodnienia istnienia po stronie powodów interesu prawnego w wytoczeniu powództwa o ustalenie.

Wypada wyjaśnić, iż sąd drugiej instancji rozpoznający sprawę na skutek apelacji strony nie jest związany przedstawionymi w niej zarzutami dotyczącymi naruszenia prawa materialnego, których występowanie sąd ten musi badać także z urzędu. Natomiast wiążącymi dla tego sądu są zarzuty dotyczące naruszenia prawa procesowego, które zostały wyartykułowane w apelacji, przy czym w granicach zaskarżenia sąd ten bierze z urzędu pod uwagę nieważność postępowania (vide: uchwała Sądu Najwyższego w składzie 7 sędziów z dnia 31 stycznia 2008 r., III CZP 49/07, OSNC 2008/6/55). Istnienie interesu prawnego stanowi zaś przesłankę merytoryczną rozstrzygnięcia o roszczeniu opartym na art. 189 k.p.c., podlegającą badaniu w każdym stanie sprawy i z urzędu (zob. wyroki Sądu Najwyższego z dnia 30 października 1990 r., I CR 649/90, LEX nr 158145; z dnia 11 maja 2006 r., II PK 278/05, LEX nr 604205).

Stosownie do art. 189 k.p.c. powód może żądać ustalenia przez sąd istnienia lub nieistnienia stosunku prawnego lub prawa, gdy ma w tym interes prawny. Przede wszystkim trzeba więc zauważyć, że powołany przepis, choć zamieszczony w kodeksie postępowania cywilnego, ma w swej podstawowej treści sens materialnoprawny. Jak bowiem wskazał na to Sąd Najwyższy w uzasadnieniu orzeczenia z dnia 19 listopada 1996 r. (III CZP 115/96, OSNC 1997 z. 4, poz. 35), interes prawny stanowi przesłankę merytoryczną powództwa o ustalenie, która decyduje o dopuszczalności badania i ustalania prawdziwości twierdzeń powoda, że wymieniony w powództwie stosunek prawny lub prawo istnieje, bądź nie istnieje. Drugą przesłanką merytoryczną jest z kolei wykazanie prawdziwości twierdzeń powoda o tym, że dany stosunek prawny lub prawo rzeczywiście istnieje, bądź nie istnieje. Pierwsza z wymienionych przesłanek jest przesłanką skuteczności (dopuszczalności), druga zaś - przesłanką zasadności powództwa o ustalenie (zob. wyrok Sądu Najwyższego z dnia 8 października 1999 r., II CKN 490/98, LEX nr 527175).

Ustawa nie precyzuje pojęcia interesu prawnego rozumieniu art. 189 k.p.c. Można ogólnie stwierdzić, że interes prawny w ustaleniu zachodzi wówczas, gdy istnieje obiektywna niepewność stanu prawnego lub prawa. Skuteczne powołanie się na interes prawny wymaga więc wykazania, iż oczekiwane rozstrzygnięcie wywoła takie skutki w stosunkach między stronami, w następstwie których ich sytuacja prawna zostanie określona jednoznacznie. W doktrynie i orzecznictwie uznaje się przy tym powszechnie, że interes prawny w rozumieniu art. 189 k.p.c. jednak nie występuje, gdy powód może uzyskać ochronę swoich praw w innym postępowaniu. Zgodnie z utrwalonym już stanowiskiem judykatury brak jest bowiem interesu prawnego jako materialnoprawnej przesłanki powództwa o ustalenie opartego na art. 189 k.p.c., jeżeli osoba zainteresowana może na innej drodze osiągnąć w pełni ochronę swych praw (zob. wyroki Sądu Najwyższego z dnia 4 stycznia 2008 r. III CSK 204/07, LEX nr 395051; z dnia 6 czerwca 1997 r., II CKN 201/97, M. Prawn. 1998/2/3; z dnia 21 stycznia 1998 r., II CKN 572/97 nie publ.; z dnia 5 października 2000 r. II CKN 750/99, nie publ.; z dnia 29 marca 2001 r., I PKN 333/00, Prok. i Pr. 2002/2/43 oraz z dnia 22 listopada 2002 r., IV CKN 1519/00, nie publ.; postanowienie Sądu Najwyższego z dnia 29 października 2009 r., III CZP 79/09, LEX 533836). Interes prawny zachodzi, jeżeli sam skutek, jaki wywoła uprawomocnienie się wyroku ustalającego, zapewni powodowi ochronę jego prawnie chronionych interesów, czyli definitywnie zakończy spór istniejący lub prewencyjnie zapobiegnie powstaniu takiego sporu w przyszłości. Tak rozumiany interes prawny nie zachodzi wówczas, gdy osiągnięcie tożsamego skutku jest możliwe w drodze dalej idącego powództwa.

W związku z powyższym, zdaniem Sądu drugiej instancji w świetle ustalonego w niniejszej sprawie stanu faktycznego, powodowie nie mają interesu prawnego w dochodzeniu ustalenia w zakresie wskazanym w pozwie. Poza sporem bowiem pozostawało, że powodowie zawarli umowę kredytu z pozwanym bankiem, którą następnie bank ten wypowiedział i wystawił bankowy tytuł egzekucyjny obejmujący świadczenie wynikające z tej umowy kredytu, który to tytuł następnie został zaopatrzony w klauzulę wykonalności oraz w oparciu o taki tytuł wykonawczy w dniu 5 maja 2011 r. zostało wszczęte przeciwko powodom przez komornika sądowego postępowanie egzekucyjne. Powyższe okoliczności potwierdzają w pełni dokumenty zgromadzone w aktach sprawy, jak również już w pozwie sama strona powodowa wyraźnie przyznawała, iż taka egzekucja rzeczywiście została wszczęta przeciwko małżonkom S., wnosząc dodatkowo o udzielenie zabezpieczenia właśnie poprzez zawieszenie takiego postępowania egzekucyjnego.

Uwzględnwszy zatem fakt, iż toczy się przeciwko powodom postępowanie egzekucyjne na podstawie wystawionego przez pozwanego bankowego tytułu egzekucyjnego, będącego skutkiem wypowiedzenia im przedmiotowej umowy kredytu, nie może ulegać wątpliwości, że przysługuje im dalej idące powództwo, dzięki któremu mogliby osiągnąć pełnię ochrony swych praw. W analizowanym przypadku taką drogę stanowiło powództwo o pozbawienie wykonalności bankowego tytułu egzekucyjnego zaopatrzonego w sądową klauzulę wykonalności przewidziane w art. 840 k.p.c. (zob. też wyrok Sądu Apelacyjnego w Gdańsku z dnia 7 lutego 2013 r., V ACa 1044/12, LEX nr 1321924; wyrok Sądu Najwyższego z dnia 24 kwietnia 2014 r., III CSK 182/13, LEX nr 1489251; wyrok Sądu Apelacyjnego w Poznaniu z dnia 30 maja 2001 r., I ACa 12/01, Pr.Gosp. 2002/9/56). W szczególności w myśl art. 840 § 1 pkt 1 k.p.c. dłużnik może wszak żądać pozbawienia wykonalności tytułu wykonawczego w całości lub części albo ograniczenia, jeżeli przeczy zdarzeniom, na których oparto wydanie klauzuli wykonalności, a zwłaszcza gdy kwestionuje istnienie obowiązku stwierdzonego tytułem egzekucyjnym niebędącym orzeczeniem sądu albo gdy kwestionuje przejście obowiązku mimo istnienia formalnego dokumentu stwierdzającego to przejście.

Powodowie mieliby zatem hipotetycznie interes prawny w rozumieniu art. 189 k.p.c. w wytoczeniu powództwa o ustalenie bezskuteczności wypowiedzenia im umowy kredytu dopóty, dopóki wierzyciel - posiadając przeciwko nim wystawiony w oparciu o takie zdarzenie tytuł wykonawczy - nie wszczął jeszcze egzekucji. Taki interes prawny jednak utracili jeszcze przed wytoczeniem niniejszego powództwa, gdyż już w maju 2011 r. doszło do wszczęcia egzekucji przez pozwany bank, w toku której komornik dokonał zajęcia ich majątku. Znamienne jest tu, że przecież w samym pozwie interes prawny powodowie upatrywali de facto w woli zwalczania egzekucji skierowanej do ich wspólnego majątku małżeńskiego. Tymczasem wydanie wyroku ustalającego samoistnie takiej egzekucji nie zniweczy. W tym stanie rzeczy, w ocenie Sądu drugiej instancji, to właśnie przepis art. 840 k.p.c. stwarzał więc powodom możliwość pełnej obrony ich praw przed prowadzeniem egzekucji, bez potrzeby sięgania po powództwo oparte o art. 189 k.p.c. Z tych względów żądanie wydania wyroku ustalającego nie mogło zostać uwzględnione na skutek braku interesu prawnego w przedstawionym wyżej rozumieniu.

Skoro zatem stanowisko wyrażone przez Sąd I instancji było wadliwe, ponieważ już tylko z przyczyny braku interesu prawnego powództwo nie mogło być skutecznie wytoczone, a skuteczność powództwa opartego na art. 189 k.p.c. warunkuje możliwość i potrzebę badania zasadności samego roszczenia o ustalenie, zbędną stała się ocena twierdzeń i zarzutów apelujących powodów co do nieistnienia podstaw do wypowiedzenia im umowy kredytu przez pozwany bank.

Tym niemniej, abstrahując nawet od powyższego, Sąd odwoławczy zgadza się zarazem z Sądem pierwszej instancji, iż niniejsze powództwo nie zasługiwało na uwzględnienie także z tej odrębnej przyczyny, że nie było ono merytorycznie uzasadnione, a przynajmniej zasadność stanowiska prezentowanego przez stronę powodową nie została przez nią dowiedziona.

Mianowicie, powodowie wychodzili z założenia, iż zawarli umowę ubezpieczenia, będącą zabezpieczeniem spłaty zaciągniętego przez nich kredytu, która według nich miała obejmować ryzyko utraty źródła dochodów przez kredytobiorców, a nie tylko – jak to ustalił Sąd Okręgowy – ryzyko związane z powstaniem niezdolności do pracy czy niezdolności do zarobkowania z przyczyn zdrowotnych.

Sąd Apelacyjny pragnie podkreślić, że tak naprawdę nie mają istotnego znaczenia twierdzenia i zarzuty apelujących, jakoby Sąd Okręgowy nie dokonał rozróżnienia tych pojęć, zawartych w samej umowie kredytu („niezdolność do pracy”) i w warunkach umowy grupowego ubezpieczenia („niezdolność do zarobkowania”). Apelujący zupełnie bowiem tracą z pola widzenia, iż zgodnie z ogólną zasadą rozkładu ciężaru dowodu wynikającą z art. 232 k.p.c. i art. 6 k.c. to strona powodowa powinna była wykazać okoliczności, z których wywodzi skutki prawne, czyli w realiach niniejszej sprawy swe twierdzenia, że ryzykiem ubezpieczeniowym zostało objęte także zdarzenie polegające na utracie źródła zarobkowania w sposób niezależny od względów zdrowotnych kredytobiorców. Tymczasem treść i skutek, wykazanych przez powodów jako zawarte, umów kredytu i ubezpieczenia były takie, że jak słusznie wywodził Sąd Okręgowy zakład ubezpieczeń miał przejmować obowiązek spłaty kredytu wyłącznie w przypadku śmierci albo niezdolności ubezpieczonego kredytobiorcy do uzyskiwania dochodów spowodowanej względami zdrowotnymi. To zatem rolą powodów było wykazać w ramach niniejszego procesu, że użyte w umowie kredytu pojęcie „niezdolność do pracy” powinno być inaczej interpretowane, aniżeli ustalił to Sąd Okręgowy, co im się nie udało. Przy czym słuszność stanowiska Sądu I instancji odnośnie tożsamej interpretacji pojęć „niezdolność do pracy” i „niezdolność do zarobkowania” użytych w ww. dwóch dokumentach źródłowych wydaje się potwierdzać fakt, że zgodnie z zapisami umowy kredytu, na jej potrzeby, została zawarta przez powodów właśnie owa umowa ubezpieczenia z TU (...) S.A., co przemawia za jednolitą wykładnią tych dwóch pojęć. Poza tym w umowie kredytu jest mowa o „trwałej” niezdolności, a z takim określeniem z pewnością nie koreluje okoliczność utraty źródła dochodów, który to stan może ulegać zmianom w zależności od dynamicznie rozwijającej się sytuacji na runku pracy i usług, a także uzależniony jest od aktywności samej strony.

Skoro mimo to powodowie jednak wyrażali przekonanie, że zawarli umowę ubezpieczenia, która zabezpieczała ich również na wypadek utraty źródła dochodów, to zgodnie z art. 6 k.c. na nich, a nie na pozwanym banku, spoczywał obowiązek przedstawienia takich dowodów, które wykazałyby prawdziwość ich twierdzeń w tym zakresie. Należy

bowiem pamiętać, iż proces cywilny jest procesem kontradiktoryjnym, w którym obowiązkiem stron toczących spór jest wykazanie swoich racji. W szczególności powodowie powinni byli dowieść, iż rzeczywiście byli zapewniani przez przedstawiciela pozwanego banku co do objęcia ochroną ubezpieczeniową w zakresie trwałej niezdolności do pracy, w tym niezdolności wynikającej z utraty źródeł dochodu przez nich jako kredytobiorców.

Tymczasem na takie okoliczności, czy też dla wykazania ewentualnego wprowadzenia ich w błąd przez pozwanego, powodowie nie zawnioskowali o przeprowadzenie dowodu z przesłuchania w charakterze świadka tego pracownika banku, który takich zapewnień powodom miał udzielać, poprzestając wyłącznie na swych głośnych deklaracjach co do takiej, a nie innej wersji zdarzeń. Samo zaś głośne twierdzenie strony, w sposób naturalny i oczywisty zainteresowanej korzystnym dla niej wynikiem sprawy, a dotyczące okoliczności istotnych dla sprawy, nie stanowi dowodu, lecz wymaga udowodnienia innymi środkami dowodowymi (zob. wyrok Sądu Najwyższego z dnia 22 listopada 2001 r., I PKN 660/00, Wokanda 2002/7-8/44). Nie wystarczało więc dla udowodnienia powyższych okoliczności wyłącznie twierdzenie o nich przez stronę powodową. Stąd też zarzut naruszenia przez Sąd I instancji przepisów art. 232 k.p.c. i art. 6 k.c. jest nietrafny, podobnie jak mylne jest przekonanie apelujących, iż zostało przez nich w tym procesie dowiedzione twierdzenie o ww. zapewnieniach bliżej nieokreślonego przedstawiciela banku, stanowiące podstawę ich roszczenia.

Niezasadny jest przy tym również zarzut niewyjaśnienia przez Sąd Okręgowy zakresu rzeczywistej ochrony powodów z tytułu przystąpienia do programu (...). Powtórzyć wypada, iż w myśl art. 6 k.c. ciężar dowodu w tym zakresie spoczywał na stronie powodowej i to ona winna była przedstawić sądowi taki materiał dowodowy, który potwierdzałby, że powodowie zostali objęci dwoma niezależnymi od siebie ubezpieczeniami, z których jedno dotyczyło ryzyka zwyczajnej utraty źródeł dochodu przez kredytobiorców. Przy tym trzeba zaznaczyć, iż sąd zobowiązał stronę pozwaną do przedłożenia kopii wszystkich dokumentów poprzedzających udzielenie powodom kredytu oraz parafowanych przez nich. W wykonaniu tego zobowiązania bank przedstawił posiadane przez bank tego typu dokumenty, podkreślając, iż nie dysponuje już innymi dokumentami. Nie oddaje zatem rzeczywistości zarzut skarżących, jakoby pozwany bank miał „odmówić” przedstawienia dowodu w postaci dokumentów „Programu (...)”, gdyż zgodnie z wyeksplikowanym w procesie stanowiskiem pozwany przekazał do akt sprawy wszystkie posiadane dokumenty związane z kredytem udzielonym powodom, z kolei strona powodowa nie zgłosiła chociażby następnie wniosku dowodowego o przedstawienie przez pozwanego takiego konkretnie dokumentu. Zgodnie z ogólną regułą rozkładu ciężaru dowodu to zaś powodowie powinni byli złożyć taki dokument, ewentualnie – jeśli go nie posiadają – wykazać, że pozwany bank jest w posiadaniu takowego a mimo to go nie przedłożył, lecz nie zdołali tego wykazać. Jednocześnie żaden z zaofiarowanych sądowi dokumentów nie potwierdza zasadności tezy powodów o rozszerzonym zakresie ich ubezpieczenia. W obliczu braku sprostania przez powodów w tej sprawie ciężarowi inicjatywy dowodowej nie sposób było zarzucać Sądowi Okręgowemu przekroczenia granic swobodnej oceny dowodów z art. 233 § 1 i 2 k.p.c. oraz dopuszczenia się błędów w ustaleniach faktycznych przyjętych za podstawę orzeczenia, albowiem Sąd ten mógł poddać ocenie jedynie te dowody, które zgodnie z zasadą kontradiktoryjności zostały mu przedstawione przez strony, a ocena tych dowodów jest zgodna z zasadami doświadczenia życiowego i logiki. Natomiast skarżący nie jest w stanie podważyć tej oceny poprzez przedstawienie jedynie alternatywnego stanu faktycznego (zob. wyroki Sądu Najwyższego z dnia 12 kwietnia 2001 r., II CKN 588/99, LEX nr 52347; z dnia 15 kwietnia 2004 r., IV CK 274/03, LEX nr 164852; z dnia 29 czerwca 2004 r., II CK 393/03, LEX nr 585758).

Wreszcie końcowo, Sąd drugiej instancji pragnie zwrócić uwagę na ten aspekt sprawy, że gdyby nawet przyjąć, iż umowa ubezpieczenia spłaty kredytu przez powodów rzeczywiście obejmowałaby także ryzyko utraty przez nich źródła dochodów, wobec czego ubezpieczyciel wstępowałby w rolę podmiotu spłacającego kredyt (bezsposornie przecież powodowie zaprzestali jego spłaty) i tym samym niezasadne byłoby wypowiedzenie umowy kredytu przez pozwany bank oraz skierowanie sprawy do egzekucji, to tego rodzaju okoliczności doskonale wpisywałyby się właśnie w treść ustawowych przesłanek wytoczenia powództwa o pozbawienie wykonalności tytułu wykonawczego. Taka konstatacja z kolei prowadzi w konsekwencji do punktu wyjścia, którym jest stanowisko Sądu odwoławczego co do braku interesu prawnego z art. 189 k.p.c. w żądaniu przez powodów ustalenia bezskuteczności wypowiedzenia im umowy kredytu. Powodowie mogą bowiem podjąć próbę zwalczania wystawionego przeciwko nim tytułu wykonawczego po prostu na

drodze powództwa przeciwegzekucyjnego i w ramach tego postępowania dowodzić, że nie są dłużnikami, gdyż ich obowiązek z tytułu spłaty rat kredytu - w razie ziszczenia się zdarzenia objętego umową ubezpieczenia - miał przejąć zakład ubezpieczeń.

Z omówionych wyżej względów orzeczenie Sądu pierwszej instancji jako zgodne z prawem musiało się ostać, czego apelacja nie mogła zmienić i stąd na podstawie art. 385 k.p.c. podlegała oddaleniu jako niezasadna.

O kosztach postępowania apelacyjnego należnych pozwanemu orzeczono na podstawie art. 98 § 1 i 3, art. 99, art. 105 § 2 i art. 108 § 1 k.p.c. oraz § 6 pkt 7 zw. z § 12 ust. 1 pkt 2 rozporządzenia Ministra Sprawiedliwości z dnia 28 września 2002 roku w sprawie opłat za czynności radców prawnych oraz ponoszenia przez Skarb Państwa kosztów pomocy prawnej udzielonej przez radcę prawnego ustanowionego z urzędu (tekst jednolity Dz. U. z 2013 r. poz. 490).

Natomiast o należnych pełnomocnikowi z urzędu od Skarbu Państwa kosztach nieopłaconej pomocy prawnej udzielonej powodom na etapie postępowania apelacyjnego Sąd Apelacyjny orzekł na podstawie § 6 pkt 7 zw. z § 13 ust. 1 pkt 2, § 2 ust. 3, § 19 i § 20 rozporządzenia Ministra Sprawiedliwości z dnia 28 września 2002 roku w sprawie opłat za czynności adwokackie oraz ponoszenia przez Skarb Państwa kosztów pomocy prawnej udzielonej z urzędu (tekst jednolity Dz. U. z 2013 r. poz. 461).

SSO del. A. Bednarek-Moraś SSA A. Sołtyka SSA D. Jezierska